

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 25. oktobra 1882.

Obseg: Kdo je kriv opustošenja gozdov na Kranjskem. — O moštu iz sadja. — Poziv vsem čebelarjem in prijateljem čebelarstva na Gorenjem Koroškem in na Gorenjskem. — Sir varovati plesnobe. — Sode in čebre snažiti. — Tehnično poročilo k projektu o izsuševanju ljubljanskega močvirja. (Dalje.) — Naša živinoreja. (Dalje.) — Spomini na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881. (Dalje.) — Obravnave iz deželnih zborov. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kdo je kriv opustošenja gozdov na Kranjskem.

V Vašem cenjenem listu čitam uže od leta 1870. izvrstne članke o izboljšanju gospodarstva pri gozdih in pogozdovanju Krasa, katere priobčuje marljivi in naše razmere dobro poznajoči gospod Fr. Padar v Postojni. Ni dolgo tega, kar sem se s tem vsestransko izobraženim gozdarjem o sledečem pogovarjal:

„Dokler niso bili gozdi od grajščin občinam oddeljeni, so kmetje imeli pravico, sekati les, katerega so jim odkazovali grajščinski gozdarji v grajščinskih gozdih. Ker je bil ta les blizu kmetijskih domačij, so bili opravičeni s tem zadovoljni in to tem bolj, ker jih ni vožnja lesa iz gozda toliko stala. Na enakih prostorih se jim je toraj les leta in leta odkazoval in čestokrat so tudi grajščine na teh prostorih les jemale. Bili so uže precéj izsekani, večkrat tudi opustošeni, ki so se po dovršeni odvezi odstopili občinam. Na ta način je veliko občin v last dobilo obsežne prostore prazne, ali pa z mladim drevjem zaraščene, kateri bodo komaj čez 40 let nekaj dobička donašali.

Zadolženi, večkrat slabi gospodarji so komaj čakali, da je prišel gozd v njihovo last, in ker je bilo dovoljeno, so si ga med seboj razdelili tako, da je skoro povsod vsak kmet dobil po dva do tri male dele. Ko je bilo to storjeno, so eni prodali svoj les lesnim kupcem za izsekati, drugi cele gozdne dele v last itd. Našel sem planjave, pravi omenjeni gospod, ki so bile pred tremi leti najlepši črni gozd. Ko sem pri pregledu vprašal kmete, kje imajo svoje deleže, jih niso mogli razložiti, kajti 50 gozdnih delov je bilo na golo posekanih, bil je celi svet le ena planjava brez vsakega mejnika.

Izvemši malo številce bolj štedljivih posestnikov, kateri so s prodajo gozda ali lesa resnično dolgove plačali in si vsaj za trenutek nekoliko opomogli, so drugi denar, prejet za prodani les, zapili, pogostoma pa zaigrali!

Ako je bil kak posestnik bolj previden in je hotel varovati svoj gozd, tega ni mogel; ker je mejaš svoj del posekal, moral ga je tudi ta, kajti drugače so mu

vetrovi pokončali ves del. In tako so se jeli drug na drugega izgovarjati in nagloma je bila vsa gora gola, pripravna za prihodnje vojaške vaje.

Političnim oblastim se je o tem početju malo ova-dilo, kajti tisti čas še gozdno-polijski organi niso bili potrebni. Gozdna postava je uže 30 let stara, pa le v malo slučajih se je oziralo na njo. Še le ko se je c. k. deželni gozdni nadzornik nastavljal, se je jela ta postava bolj rabiti. Pa še onikrat so mnogi izobraženi djali, da deželnega gozdnega nadzornika ni treba. Ali v kratkem času se je očitno pokazalo, koliko se je grešilo, ko se ni nobeden za izpeljavo gozdarske postave pečal. Gozdnemu nadzorniku se je toliko gradiva nakupičilo, da mu sam ni mogel kos biti in nastaviti se je moralo še drugo gozdarsko osebje. Gozdi se pa še vedno pustošijo. Gospodar vsako leto nekaj lesa iz gozda proda in ker se za umno gospodarstvo ne zmeni, polagoma vse debeleje drevje poseka in goli svet mu ostane.

Iz tega je razvidno, da

- 1) opustošenja gozdov so deloma krive grajščine;
- 2) oni krogi, kateri so privolili, da so se gozdi na drobno, to je, na posamezne posestnike razdelili in se gozdna postava ni izpeljala;
- 3) revščina, katera je na kmetih uže neznosna in sega tudi v više kroge.“

Resnicoljub.

O moštu iz sadja.

Ker je letos posebno dobro leto za sadje, zna marsikomu vstreženo biti, ako tudi mi spregovorimo besedo o tej stvari.

Mnogo se je uže pri nas storilo za sadjerejo po domačih sadjerejcih, mnogo po marljivih učiteljih, prav mnogo po domoljubni naši duhovščini, kmetijske družbe in vlada mnogo so uže pospeševale sadjerejo z odlikovanjem pridnih sadjerejcev, s podukom in z denarnimi podporami, pa še mnogo mnogo je storiti v tej zadevi.

Kdor si je ogledal druge dežele in tam videl porabljen vsak prostorček za vsakovrstno sadje; kdor je videl, kako se drugod drevju streže s snaženjem, obrezavanjem, gnojenjem, okopavanjem, kdor je videl, po koliko se tam pridelava sadja, kako drago se prodajajo tam leto za letom žlahne vrste sadja in po koliko ga še ostaja za domačo rabo in za mošt, kateri jim pri gospodarstvu po vsem nadomestuje vino, ta tem bolj pre-

vidi' koliko je primeroma pri nas še storiti za sadjerejo samo in za najboljšo porabo sadja.

Danes hočemo spregovoriti samo besedo o pripravljanju mošta iz sadja, in to po spisu badenskega dr. Neslerja, ki priporoča:

Gnjilo sadje posebno tedaj skrbno odpravljati, ako se namerava mošt iz sadja delati za kupčijo, ker gnjiloba povzroči mnogokrat neprijeten okus pri vinu in da kasneje postane kalno.

Pri trdem sadju priporoča se, da se pusti toliko poležati, da se zmedi, ker se potem bolje razkosa in bolje iztlači.

Železo mora se odstraniti, posebno je paziti, da se ne zgubi žebelj med razbito sadje ali da se ne pusti notri lopata ali drugo železno orodje. Ako bi bili pri sodovih vraticah železni vijaki, morajo se osnažiti, posušiti in dobro z lojem namazati. Ako bi železo prišlo v mošt, postane kasneje zelen, siv ali črn.

Čem bolj se razkosa, ali še bolje, razmečka, tem več in boljšega mošta se izdelaja; nekateri mlini, ki sadje samo razkosajo, niso pripravljeni.

Poziv

vsem čebelarjem in prijateljem čebelarstva na Gorenjem Koroškem in na Gorenjskem.

V našem širnem cesarstvu se težko nahaja dežela, ki bi imela toliko in tako dragocene strdi, kakor ravno z najbolj mnogovrstnimi planinskimi cveticami olepšane livade na Gorenjem Koroškem in na Gorenjskem. Namestu dokaza za to trditev navajamo samo, da v Avstro-Ogerski nikjer ni čebelarstvo tako razširjeno, kakor ravno pri nas.

Tudi se ne dá tajiti, da pridelujemo vsako leto veliko, prav veliko strdi; a ravno tako znana je pa tudi splošna pritožba, da svoje strdi ne moremo prodati primerno njeni vrednosti.

Vzrok temu je dvojen. Prvič je naša po stari šegi pripravljena strd le malokdaj sposobna za na mizo, ker ni tako čista, kakor druga po novih strojih pripravljena. Drugič se morajo čebelarji v omenjenih krajih tako rekoč v lastni strdi utopiti, ker je ne vedó kam prodati in ker je posameznemu skoraj nemogoče dobiti si kupca.

Temu se zna in mora priti v okom s tem, da se vsi čebelarji na Gorenjem Koroškem in po Gorenjskem zedinijo v močno društvo, katerega naloga bo, domačo čebelorejo sedanjemu stanju čebelarske vednosti primerno povzdigniti, na drugi strani pa posredovati za primerna trgovišča in tako spraviti pridelek naše čebeloreje dražje v denar, kakor tudi našo gorenjsko oziroma gorenje-koroško planinsko čebelo, ki velja povsod za najpridnejšo (vzgledno), za majhen denar vpeljati v druge kraje.

Čebelarji in prijatelji čebelarstva! Spominjajte se izreka našega vladarja: „Z združenimi močmi!“ Da, le z združenimi močmi nam bo mogoče to doseči, kar je posameznemu nemogoče.

Tako, vsem čebelarjem v omenjenih deželah enako važno in koristno društvo, snovalo se bode še to leto, in sicer 23. novembra, v kateri dan pridejo najimennitnejši čebelarji in prijatelji čebelarstva v Zgornji Trbiž (Hotel Gelbfuss, dopoldne ob 10. uri).

Pa ne samo taki, ki se s čebelarstvom na debelo pečajo, so povabljeni k shodu, ampak sploh vsi, katerim je čebelarstvo pri srci, vsi, kateri spoštujejo čebelo kot domačo živalico, vsi, katerim sladi življenje s svojo pridnostjo,

vsi so prav prijazno povabljeni, da se udeležé tega shoda in pripomorejo ustanoviti društvo čebelarjev iz Gorenje Koroške in iz Gorenjskega.

Ob enem se bode pri tem shodu kazalo, s kakimi pripomočki delajo čebelarji po drugih deželah in kako si vedno pridobivati boljše dohodke; — razkazovala se bode strdena prača (Honigschleuder), ponarejeno satovje, hišica za matico in več drugih novosti v čebeloreji.

Vsi p. n. prijatelji čebelarstva, ki se hočejo udeležiti shoda, naj si naročé vstopnice pri podpisnem odboru pismeno, ali pa v dan shoda osobno.

Ponavljaje povabilo vsem tistim, ki se zanimajo za čebelarstvo, prosimo, da na primeren način vse njim znane čebelarje za to vnemajo, in znamvamo s polnim spoštovanjem

Začasni komité:

Jan. Einspieler l. r., župnik v Ukvah; M. Dragan l. r., poštar v Weissenfelsu; Mih. Štrukelj l. r., župnik na Goriškem; Jan. Toman l. r., trgovec v Trbiži; Karol Gelbfuss l. r., posestnik hotela v Trbiži; J. Rabič l. r., gostilničar in posestnik v Kranjski gori; Al. Schrey l. r., poštar in trgovec s čebelami na Jesenicah; J. Trink l. r., ravnatelj v Trbiži; D. Koller l. r., nadučitelj v Trbiži; Martin Trödthandl l. r., posestnik in strd. v Trbiži.

Opomba. Razstava čebelarskega orodja traja od 23. do 26. novembra t. l.

Tehnično poročilo

k projektu o izsuševanju ljubljanskega močvirja.

To poročilo je glavnemu odboru za obdelovanje močvirja predložil Ivan pl. Podhagsky, uradno pooblaščen civilen inženir.

Množina najvišje vode.

(Dalje.)

Pri Gruberjevem kanalu vidimo, da stoji njegova najplitvejša voda na kvoti 281,80, tedaj za 2,4 metra više, kot njegovo novo dno. Ako pa vzamemo, da je srednja višina vode pri ljubljanskem državnem vodomeru za 1,25, tedaj pri izlivu kanala samo za 0,5 metrov viša, da zamoremo namreč razsoditi, kako bode stanje vode vplivalo na napredek del, tedaj vidimo, da bi to stanje vode s kvoto 282,30 tak vzpor napravilo, da bi segal v Ljubljani do vzporne zatvornice.

Te razmere tedaj neobhodno tirjajo pomoči, kajti kubični meter kopanja je pod vodo kacij osemkrat dražji kot na suhem, in kubični meter razstreljenega kamenja velja pod vodo 12 gold., med tem, ko pride na suhem na 1 gold. 8 kr. ne gledé na to, da se dajo na suhem izstreljani kosovi porabiti za razni tlak, pod vodo izstreljano gradivo pa ni za nobeno rabo.

Ko bi se tedaj gledé znižanja srednje višine vode od Gruberjevega kanala dalje ne naredile nobene priprave, bi se moralo delati pod vodo, torej mnogo dražje, ali bi se pa moral Gruberjev kanal pri izlivu zapreti in z dovolj velikimi sesalkami voda odstraniti, ki bi lezla skozi. Oboje pa je enako nerodno in drago.

Ako na pr. računimo, da bi se pod vodo moralo kopati samo 2,20 metra globoko, znašala bi izkopana množina kacij 40.000 kub. metrov, ker zastaja vode kacij 2500 metrov in je največi profil kopanja 31,90 □ metrov velik; tolika množina bi stroške izdatno povikšala.

Zraven tega bi se bregovi na drug način z zidovjem zavarovati morali, kot je to sedaj napravljeno.

Da bi si pa pomagali na drug način, namreč z zidanjem zatvornic, o tem menim ni treba dalje govoriti.

se na kopo nameče prati vsaj za komolec debelo ter se pazi, da se zopet potlači in razpoke napolnijo; kedar se začne vsa kopa posedati, vrh kraja jame napravi se mali graben in odtok, da dežnica ne sili v jamo. — Po preteku 3—4 tednov je zelenjava dokisana ter se more krmiti, drži se pa tudi po pol leta in dalje.

0 moštu iz sadja.

(Konec.)

Ako se mošt izdeluje iz dobrega sadja, priporoča se zmečkano mešanico pustiti 1 do 2 dni, toda mora se večkrat premešati in vselej zopet pokriti, da je proti unanjemu zraku zaprta.

Ako se hoče moštu dodati vode, najbolje je priliti jo na mešanca potem, ko je uže izžeta (izprešana), potem pa to zopet en dan z vodo skupaj pustiti in vnovič izžeti. — Za vsak hektoliter vode, ki se moštu pridene, dodati je treba 10 kil sladkorja, ako se hoče napraviti dobro, trajno pijačo. Boljše je moštu pred vrenjem dodati cukra, kakor pozneje špirita ali žganja. Pri vrenji prestroji se sladkor v vinski cvet.

Ako mošt v nekoliko dneh noče prav vreti, naj se dodá v sod na vsak hektoliter mošta pol škafa zmečkanih, prav dobrih jabelk ali hrušek in se pusti, da vre vse skupaj.

Ako bi sod pri spravljanju mošta ne bil poln, mora se pristop zraka še bolj varovati, kar se lahko doseže, ako ni pri rokah vrelne pipe, s tem, da se na veho položi žakeljček s peskom napolnjen; s tem se nevarnost, mošt pokvariti, odstrani, ako se vsaj v 10—12 dneh potem sod napolni. Ako bi se to ne zgodilo, nevarnost je, da bi se napravila jesihova kislina.

Kedar glavno vrenje poneha, ter se je goščava po večem polegla, pretoči se mošt v dobro osnažen, nekoliko žveplan sod. Ako čez nekaj časa mošt ne začne zopet vreti, dodá se na vsak hektoliter 1 kilo dobrega sladkorja.

Potem je gledati, da so sodi zmiraj kolikor moč polni, in da se, kedar odvre mošt, dobro zabijejo. Dolgi zamaški, ki se v mošt pomakajo, kedar se ga uže nekoliko odtoči, so boljši, kot kratki.

Kdor hoče iz malo sadja za domačo rabo narediti veliko mošta, ravná naj tako-le: Dobro stolčeno in zmečkano sadje, na pr. 50 kil, zmeša se s sladkorno vodo, o kateri je na 1 hektoliter vzeti 15 kil sladkorja; ta zmes pusti se 4 dni skupaj, pa se med tem večkrat dobro pomešava in vselej potem dobro pokrije; potem se izpreša in v sod spravi, prešanje se zopet z vodo zalije, na priliko, s pol hektolitrom, in to se primeša prvemu moštu in vse skupaj po okoliščinah z drugim pravim moštom. Samo po sebi se razume, da se taka pijača ne sme prodajati za pravi mošt.

Ako se hoče narediti peneče sadno vino, ravna se z moštom po zgoraj omenjenem načinu; kedar odvre in je čist, napolni se v flaše, dodá cukra, ter se dobro zamaši in poveže, flaše pa se položé postrani.

Pri tem delu je odločilno, da se vzame ravno prava mera sladkorja, ako bi se ga vzelo premalo, vino ne dobi dosti peneče moči, ako se ga pa vzame preveč, je drugo vrenje tako hudo, da flaše raznese, kar se tudi tedaj zgodi, ako bi se flaše napolnile z moštom, še ne odvreli. Prava mera sladkorja je 1 deka = 10 gramov sladkorja na navadno šampanjsko butilijo in ravna se najlože, ako se razpusti v vodi 40 dek. sladkorja tako, da je vse te sladčice 1 liter, potem pa se je dene na vsako flašo $\frac{1}{4}$ decilitra. — Za sadni šampanjec rabiti se mora mošt, ki ima le malo kisline.

Tehnično poročilo

k projektu o izsuševanju ljubljanskega močvirja.

To poročilo je glavnemu odboru za obdelovanje močvirja predložil Ivan pl. Podhagsky, uradno pooblaščen civilen inženir.

(Dalje.)

Ponižanje struge Gruberjevega kanala.

Ako vzamemo, da se Ljubljana ne sme globokeje izkopati, ali pa njen takó uže močni pad 1 : 1000 povikšati, ker bi drugače v škodo prišle opravičene koristi ljubljanskega mesta, morajo se na vsak način ostale množine najvišje vode, to je, 257.8 kub. metrov odpeljati po Gruberjevem kanalu.

Predno pa to reč obširneje popišem, moram tu memogredé omeniti, da so oni jarki popolnoma neizpeljivi, ki jih omenja §. 7, točka II. f) splošnih ponudbenih pogojev, jarki, ki bi se imeli izkopati ob hribovji, tikajočem se močvirja, in ki bi sprejemali stranske pritoke in na ta način Ljubljano in Gruberjev kanal olajšali; o tem bodem pozneje še natančneje poročati si dovolil.

Vrnem se toraj k svoji nalogi nazaj, kako bi se ostale množine najvišje vode (257.8 kub. metr.) odpeljale po Gruberjevem kanalu; poprej pa še omenim, da sem dolenjski državni most skušal kolikor mogoče nespremenjen ohraniti in ravno tako obrežno podzidje, ki so ga napravili v letih 1860—1868. s tolikimi težavami in stroški, porabiti tudi pri reguliranju.

A kakor se je pokazalo pri natančnem preračunu profilov najvišje vode, prvo nikakor ni mogoče, in samo drugo bi se dalo izpeljati, se ve da s potrebno previdnostjo.

Da se je našel profil najvišje vode za množino vode 257.8 kub. metr., moral se je tu zopet vzeti za podlago najožji izmed obstoječih profilov, kajti pri znani premičnosti in vednem posedanju zemlje in pri nevarnosti od tod izvirajoči bi noben strokovnjak ne mogel priporočati razširjanja profila z odstranjenjem obrežnih zidov, ki so bili napravljeni leta 1868. Ta najožji kraj kanala je pri profilu števil. 33.

Z ozirom na možnost, ohraniti obstoječe obrežno zidovje in z ozirom na pad, ki nam stoji v razpolaganje med izvirom in iztokom Gruberjevega kanala, je le ena rešitev mogoča, in sicer tista, ki je predlagana v tem načrtu.

Dno kanala se mora toraj pri profilu 33 ponižati za kake 3 metre in kanalu se mora dati pad 1 : 1000.

Množina vode, katero zamore ta profil, in kar se samo razume, tudi prejšnji profili z manjšim padom ali družimi širjavami struge odpeljati, znaša

258.147 kub. metr.

Ako se zraven računi voda, ki jo bode regulirana Ljubljana odvodila

212.207 „ „

znaša to skup 470.354 kub. metr., ali največa množina vode znaša 470 kub. metrov.

S tem bi pa bila struga Gruberjevega kanala tako poglabljena, da bi pri mali ali srednji višini vode vsa Ljubljana odtekla po Gruberjevem kanalu in bi mesto Ljubljana bilo brez vode.

To se pa iz zdravstvenih obzirov pač ne more zgoditi in ostaja nam le sredstvo, da zapremo Gruberjev kanal z zatvornicami, to je, da ga tako uravnamo, da bode vedno dovolj vode prisiljene, teči skozi ljubljansko mesto.

Te zatvornice sem postavil koj pri izlivu Gruberjevega kanala. Z železnimi tramovi bi se stanje vode